OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

19.4.2022

Eduskunnan lakivaliokunta

Oikeusministeriön lausunto julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023–2026 (VNS 2/2022 vp)

Oikeusministeriön pääluokan vuosittainen menokehys vuosina 2023−2025 on noin miljardi euroa (keskimäärin 1 022 milj. euroa). Hallinnonalan määrärahataso on hieman edellistä kehystä suurempi (JTS 2022−2025 menokehys oli keskimäärin 976 milj. euroa).

PL 25, JTS 2023−2026	2023	2024	2025	2026
Kehys	1 016 000 000	1 051 000 000	1 012 000 000	1 012 000 000
Kehyksen ulkopuoliset	51 000 000	52 000 000	52 000 000	52 000 000

*) Myöhemmin lausunnossa kuvattu kehyspoikkeus otetaan huomioon kehystason rakennekorjauksena, eli vaalikauden kehystä nostetaan menoja vastaavasti, jolloin ao. menot tulevat katettua kehyksen ulkopuolisena, mutta eivät sisällyt taulukossa olevaan kehyksen ulkopuolisiin menoihin.

Kansainvälisen toimintaympäristön muuttuessa epävakaammaksi, ovat vakaus ja ennustettavuus suomalaisen oikeusvaltion merkittävimmät vahvuudet. Luottamus oikeudenhoitoon ja oikeusvaltion toimijoihin on tärkeää. Oikeudenhoidon resurssien riittävyys on keskeinen osa oikeusvaltion toimintaedellytyksiä ja kansalaisten oikeusturvan toteutumista. Julkisen talouden suunnitelman sisältämässä valtiontalouden kehyspäätöksessä on kohdennettu määrärahoja oikeudenhoidon turvaamiseen ja lainsäädäntöhankkeiden täytäntöönpanoon.

Syksyllä 2022 valmistuu oikeudenhoidon selonteko, joka tulee antamaan kattavan oikeudenhoidon toimijoiden väliset riippuvuussuhteet ja ketjumaisen toimintatavan huomioivan kokonaiskuvan oikeudenhoidon resursseista. Huomioiden selontekovalmistelu vuoden 2023−2026 kehysvalmistelussa oikeudenhoidon toimintaedellytysten turvaaminen keskittyi toimintamenoja merkittävästi kuormittaviin kasvaviin ict-kustannuksiin, keskeiseen tarpeeseen lisätä tuottavuutta digitalisaation ja järjestelmäkehittämisen kautta, poikkeuksellisen suuriin vuokrakorotuksiin sekä hallitusohjelmahankkeiden ja lainsäädäntömuutosten täytäntöönpanon resursointiin. Kehyspäätöksessä saatiin tärkeitä määrärahalisäyksiä edellä kuvattuihin kohteisiin.

Kehyspoikkeusten kohdennus pääluokassa 25

Hallitus päätti vuosien 2023−2026 julkisen talouden suunnitelmassa kehyspoikkeuksesta vakavassa ja merkittävästi muuttuneessa koko Eurooppaa koskettavassa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa. Muun muassa tilanteeseen välittömästi liittyvät kyberturvallisuuteen sekä sotaa Ukrainasta pakenevien auttamiseksi menolisäykset lasketaan kehyksen poikkeuslauseen piiriin. Poikkeusten alainen rahoitus on määräaikaista.

Kyberturvallisuuden parantamiseksi ja yhteiskunnan kriittisten tietojärjestelmien toiminnan vahvistamiseksi tehdään useita erilaisia toimia ja oikeusministeriön hallinnonalalla kyberturvallisuuden rahoitusta kohdistetaan kehyskaudella vaalitietojärjestelmän (VAT) uusimiseen yhteensä 14,8 milj. euroa, tietosuojavaltuutetulle vuosittain 136 000 euroa ja kyberturvavallisuuden parantamisen osalta palautumiskyvykkyyksiin vuosittain 25 000 euroa.

Ukrainaan annettu apu, sotaa pakenevien ukrainalaisten auttamisen vaikutukset valtion toiminnalle katetaan kehyksen ulkopuolisina. Maahanmuuton lisämenoihin varataan oikeusministeriön pääluokassa turvapaikanhakijoiden oikeusturvan ja perheenyhdistämisen menoihin hallinto-oikeuksiin vuosittain 2,5 milj. euroa, korkeimmalle hallinto-oikeudelle 1,0 milj. euroa ja julkiseen oikeusapuun vuonna 2023 0,24 milj. euroa ja vuosille 2024−2026 vuosittain 0,32 milj. euroa. Lisäyksiä tehtiin myös yksityisille oikeusavustajille maksettavien korvausten tasoon. Maahanmuuton menoihin liittyy epävarmuutta, mutta toimijoiden menotarpeet on mitoitettu kehysvalmistelussa yhteisen VM:n toimittaman maahanmuutto-olettamalaskelmien pohjalta. Määrärahatarve on riippuvainen mm. tulijoiden toteutuvasta lukumäärästä. Määrärahatarve perustuu arvioon, jonka mukaan v. 2022 jätettäisiin 60 000 tilapäisen suojelun hakemusta ja 6 000 turvapaikkahakemusta. Vuosina 2023−2026 turvapaikkahakemusten lukumääräksi arvioidaan 5 000−5 500 vuodessa.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen vaikutuksiin varautumiseksi tehtiin kehyspoikkeus, jonka mukaan kehyksen ulkopuolisina rahoitetaan muun muassa välttämättömiä toimia, erityisesti investointeja, jotka samanlaisesti sekä lisäävät kotimaista energiantuotantoa että tukevat uuden fossiilista energiaa korvaavan teknologian hyödyntämistä. Energiaomavaraisuuden toimenpidekokonaisuuden tavoitteena on nopeuttaa merkittävällä tavalla irtautumista fossiilisesta energiasta sekä tukea uuden teknologian käyttöönottoa (vihreä siirtymä). Yritysten tehokkaat toimintamahdollisuudet edellyttävät kohtuullista käsittelyaikaa muun muassa ympäristö-, maankäyttö- ja rakennuslupa-asioissa. Asiat ovat vaikeusasteeltaan työläitä ja käsittelyajat ovat pitkiä. Ympäristöasioiden pääryhmän keskimääräinen käsittelyaika on kasvanut. Kehyspoikkeuksen sisällä hallinto-oikeuksien ympäristö-, maankäyttö- ja rakennusasioiden käsittelyaikojen lyhentämiseen osoitetaan vuosittainen 3 milj. euron lisämääräraha vuosille 2023−2026.

Muut määrärahalisäykset kehyspäätöksessä

Oikeusministeriön pääluokan menokehykseen sisältyy vuosittainen 12 milj. euron lisäys oikeudenhoidon turvaamiseen. Lisämääräraha parantaa merkittävästi pääluokan kykyä vastata toimintamenoja kuormittaviin ict-kustannuksiin ja toimitilamenoihin. Oikeudenhoidon tiukan taloudentilan paraneminen edellyttää myös tuottavuuden paranemista. Tuottavuusparannusodotukset ovat pitkälti laajojen jo rakennettujen oikeudenhoidon ict-järjestelmien (kuten Aipa, Roti ja Uljas) ja niihin kytkeytyvien prosessien ja toimintatapamuutosten varassa. Järjestelmät vaativat ylläpitokehittämistä, mikä vaatii panostuksia nykyhetkessä ja parantaa tulevaisuuden tuloksentekopotentiaalia. Järjestelmähankkeiden lisäksi kehyskaudelle voidaan määrärahaa kohdentaa myös

hallinnonalan yhteisiin ja kaikkia hyödyttäviin kehittämishankkeisiin. Oikeusrekisterikeskuksen tekemä sähköisen asioinnin ja digitaalisen palvelun kehittäminen sekä rekisterijärjestelmien uudistukset kehyskaudella ovat tärkeitä.

Kehyspäätöksessä kohdennettiin määrärahoja lähiaikoina toteutettuihin tai tuleviin merkittäviin lainsäädäntöuudistusten täytäntöönpanon resursointiin. Toimiva täytäntöönpano vaatii riittäviä resursseja ja pysyviä määrärahalisäyksiä tehtiin mm.:

- eduskunnassa käsittelyssä olevan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistukseen kohdennettiin vuodesta 2024 lukien 6,027 milj. euron lisäys oikeudenhoidon toimijoille tuomioistuimille, oikeusavulle, syyttäjille ja rangaistusten täytäntöönpanoon. Vuoden 2023 määrärahat ovat vähäisemmät (1,874 milj. euroa), koska rikosprosessin ketjussa vankeusrangaistusten täytäntöönpano ei ole täysimääräistä lainsäädännön voimaantulovuonna.
- laittoman uhkauksen syyteoikeuden laajentumisen (L698/2021) aiheuttamien pysyvien menojen kattamiseen syyttäjillä ja tuomioistuimessa (0,677 milj. euroa/v)

Hoitotakuun toteuttamisen aiheuttamiin kustannuksiin Rikosseuraamuslaitoksessa kohdistettiin vuodelle 2023 0,5 milj. euron lisäys. Lisäksi valmiuslain valmisteluun kohdistettiin 0,3 milj. euron vuosittainen lisäys vuosille 2023−2025.

Hallitusohjelman tavoitteena on rikosvastuun toteuttaminen ja rikosten käsittelyajan nopeutuminen ja kehyspäätöksessä osoitettiin 4 milj. euron vuosittainen määrärahan korotus syyteharkinnan ja tuomioistuinten käsittelyaikojen lyhentämiseksi. Lisäksi Rikosseuraamuslaitokselle kohdistettiin vuosittainen 2 milj. euron lisäys, jonka avulla vähennetään vanginvartijoiden yksintyöskentelyä sekä panostetaan siihen, että naisvankien erityistarpeet voidaan huomioida nykyistä paremmin.

Viime kevään julkisen talouden suunnitelmassa päätetyn 370 milj. euron pysyvien säästöjen kokonaisuus toteutetaan kehyspäätöksessä kehystasoa alentamalla sekä kohdentamalla säästöjä 328 milj. euron osalta hallinnonaloittain. Oikeusministeriölle tästä kohdentuvat vuosittaiset säästöt matkustamiseen 1,74 milj. euroa ja toimistotiloissa 0,95 milj. euroa, mutta oikeusministeriön pääluokkaan ei kohdistu muuta säästöä mainitusta 370 milj. euron kokonaisuudesta.

Palkkauksen tarkistuksiin kohdennettiin oikeusministeriön pääluokassa liki 11,7 milj. euron lisäys.

Merkittävistä määrärahalisäyksistä huolimatta haasteita kehyskaudella tulevat olemaan mm. välttämättömien toimitilanhankkeiden tilanne ja niiden rahoitus. Vankiloiden investointihankkeiden tiedossa olevat lisämenot kyetään kattamaan kehyskauden alussa nykyisten määrärahojen uudelleenkohdennuksin, mutta ilman pysyvää lisärahoitusta jääneet oikeustaloinvestoinnit vaativat uudelleen tarkastelua. Oikeustaloinvestoinnit näkyvät vuokravaikutteisina eli pysyviä vuokramenoja lisäävinä. Väistötilat ja hankesuunnittelu aiheuttavat kertaluonteisia lisämenoja.

Lisätiedot: ohjausyksikön päällikkö, johtava asiantuntija Niina Puolusmäki p. 02951 50119 (etunimi.sukunimi@gov.fi)